

BAŞIBOZUK

FANZİN

ekim '20/sayı 2

Sayı 2

EKİM'20

instagram: @basibozukfanzin
email: basibozukfanzin@gmail.com
spotify: Başıbozuk Fanzin

Yazılar:

Ali Eren Kılınç, Begüm Torun, Emir Bek, Oğuz Turan, İrem Köroğlu,
Aslı Yılmaz, Tuğçe Karakuzu, Ece Badurlar, Zeynep Kurt

Tasarım:

Aslı Yılmaz

Son Okuma:

Ali Eren Kılınç, Begüm Torun, Ece Badurlar, Zeynep Kurt

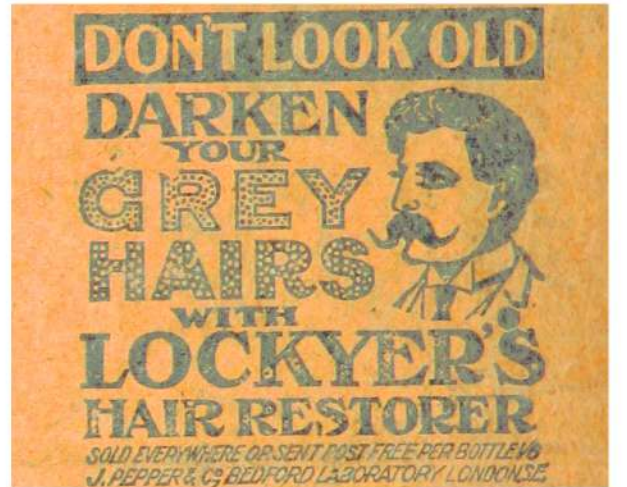
Film:

Aylin Ünlüer, Ayberk Savaş, Aslı Yılmaz

Müzik:

Aslı Yılmaz, Aylin Ünlüer

*Müzik listelerimize sosyal medya hesaplarımızdan ulaşabilirsiniz.

****ESKİLER ÜZERİNE**

İnsanlık, var olduğu dönemden itibaren “zaman” denilen kavrama göre kendi medeniyetini ve varlığını şekillendirmiş bir tür diyebiliriz. Baktığımızda geçmişten şimdiye, şimdiden geleceğe uzanan bu yolculukta yer alan her şeyimiz henüz tam anlamıyla anlamlandıramadığımız zaman kavramının kurgusu içerisinde şekillenmiyor mu?

Knowing the name of something doesn't mean you understand it.

(Bir şeyin adını biliyor olmanız o şeyi anladığınız anlamına gelmez.)

Richard Feynman

Aslında zaman kavramı için Feynman'ın dediği çok yerinde bir ifade. Zamanı, “zaman” sözcüğüne mahkûm etsek bile henüz onu anlamış değiliz lakin içimizdeki merak, bir sahilin kumlarını aşırı dalgalar misali bu kavramı anlayabilmek için yeni anlamlar ve sözcükler aşırması ve üretmesi desek yerinde bir ifade olur. Bakıldığında zamanı hissedebilmek ve anlamlandırabilmek için onu etrafımızdaki şeylere hapsedmeye çalışıyoruz. Bunu hepimiz illaki fark etmedik mi sanki? Bir eşya, bir anı, bir duygu bize ait olan ve bizim hükmümüzde olan kontrol edebildiğimiz her şeye zamanın parçalarını eklemeye çalışmıyor muyuz? İşte aslında eski ve geçmiş kavramlarının temeli de buradan başlıyor sanki.

Yaşanmışlıklarımızı insanlar olarak nesneler ile bağlamaya bayılıyoruz. Herhangi önemsiz bir , kalem yahut küçük bir kurdele; içerisinde sizin yaşanmışlıklarınızı barındıran bir kütüphaneye dönüşebiliyor. Ve o “eski” önemsiz eşya, bir hikâyeyi göğüsleyip kendisine bir anlam katıyor. Koleksiyoner ve antikacıların da peşinde koştuğu şey tam da budur: eşyanın içerisine kapatılmış anılar, hikayeler ve zamanın izleri. Bu eski eşyalar onları neden bu kadar heyecanlandırır bilir misiniz? Çünkü zamana dokunduklarını hissederek, herhangi birinin sahip olduğu anılara ve zamanlarına temas ederler. Tam da bu nedenle çoğu zaman kulağa kötü bir anlamı anımsatan “eski” kelimesinin en güzel anlamlarından birisi de yaşanmışlıkları olandır. Hiç bu kelimeye bu kadar yakından baktınız mı bilmem ancak eski olan şey anlam kazanmıştır ve bu yüzden özeldir. Varlığının başlangıcından itibaren bir yolculuğa başlamış ve başından geçenler üzerine sinmiştir. İşte tam da bu yüzden bize “zaman” ile yüz yüze gelme fırsatı sunar belki de eskimiş olan şey. Bizlerin eski olan şeylere olan düşkünlüğü bu yolla

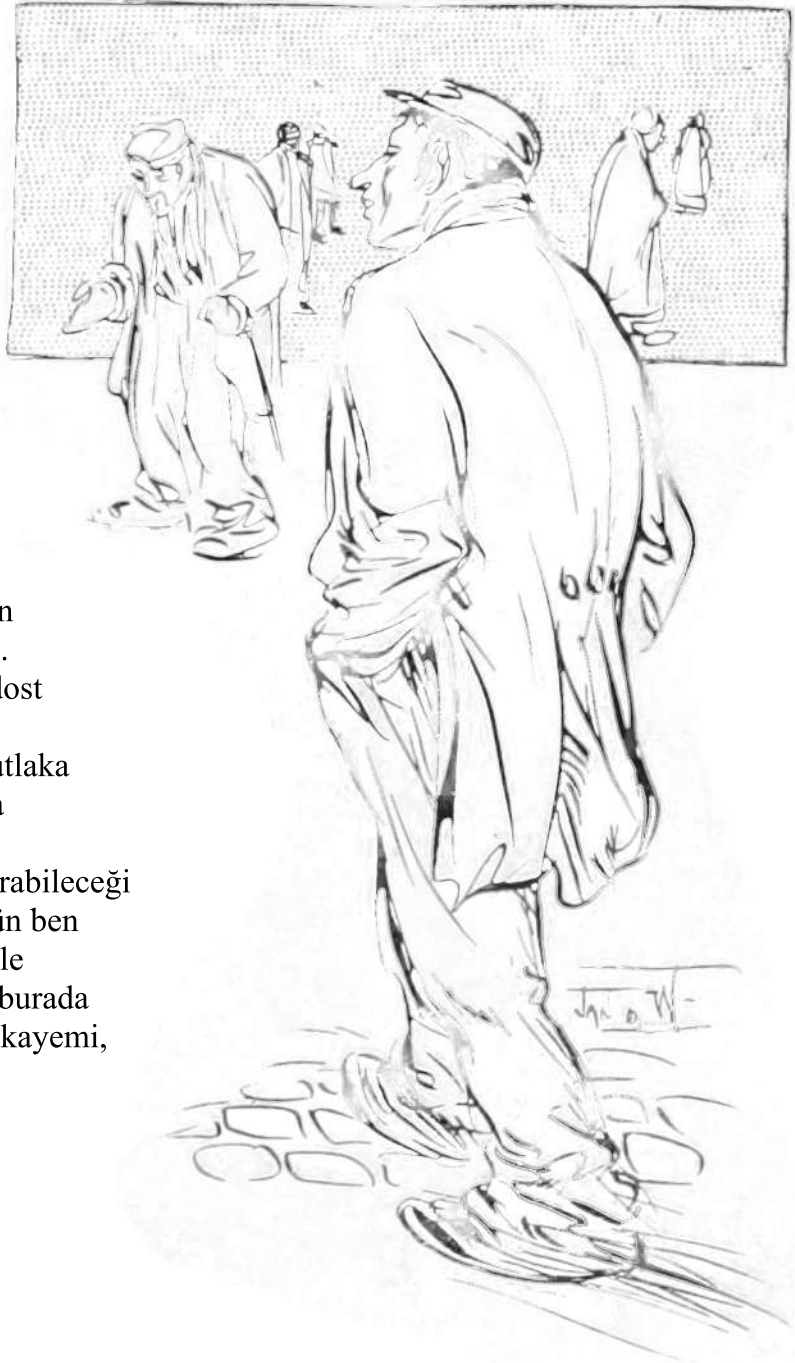
açıklanabilir. Maalesef fiili olarak bulanamadığımız zaman dilimlerine bizi götürmek konusunda büyük bir ustalığa da sahip bu sözcük bakıldığında. Cem Karaca'yı hiçbir zaman bir konserde dinleme fırsatınız olmayabilir yahut Niki Lauda pistte tek başına ateşlerin içindeyanarken hiçbir zaman göremeyeceksiniz veyahut Tolstoy yalnız başına ölürken yanında da olamayacaksınız. Ancak Cem Karaca'nın nağmelerini dinlediğinizde, Niki Lauda'nın eldivenlerine dokunduğunuzda ve Tolstoy'un sayfalarını kokladığınızda emin olun zamanlarını ve yaşadıklarını hissedeceksiniz. Geçmişte kalmış karakterlerin nasıl zaman içerisinde sizin varlığınıza taşındığına şahitlik edeceksiniz ve eskiliklerine, taşıdıkları anlama ve zamana, dokunabileceksinizdir.

Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.

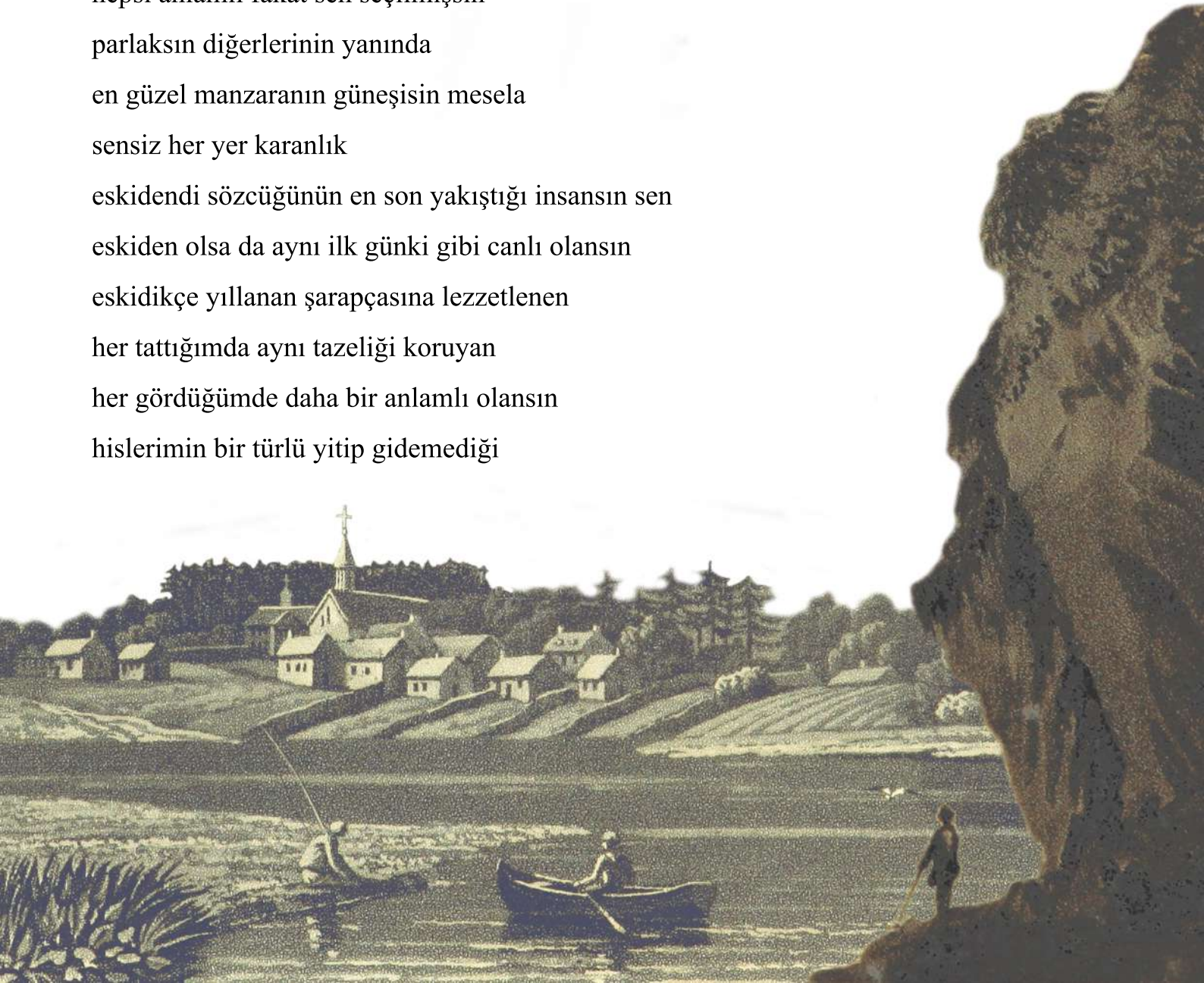
(Doğumla ölüm başlar; son günümüz ilkinin sonucudur.)

Manilius

İçerisine zamanı tutsak ettiğimiz her varlık doğumundan itibaren ölümüne yaklaşır adeta bir canlı misali. Bir gün bir köşeye atıp unuttuğumuz bu eşyayı tekrar elimize geçirdiğimizde o an kütüphanesine gireriz o eşyanın. Zamanın izleri ve anıları bir bir açılır ve hissederiz o an yaşanmışlıkların üzerinden geçen zamanı. Manilius'un dediği gibi son günümüz ilkinin sonucudur ve o eşya ile son karşılaşmamızın duygusallığı, onunla yaşadığımız maceraların yani ilk günlerimizin sonucudur. Bazı şeylere hiçbir zaman erişemeyecek olsak da hissedebiliriz. Zaman da kendisini naza çeken bir dost olarak gün geçtikçe bize elvedasını kendisini hissettirerek sunacaktır mutlaka eskilerin arasında. Her gün karşımda duran çocukluğumu içine hapsetmiş oyuncak arabalarım, o hatıraların durabileceği en doğru yer olacak her daim. Bir gün ben artık onlara dokunmayacak olsam bile zamanımın izleri, onlar var oldukça burada hüküm sürmeye devam edecek ve hikayemi, zamanımı, içinde tutacaktır.

eski bir şiirin
en güzel mısrasındaki en anlamlı sözcüksün mesela
eskisin ama sensiz şiir anlamsız
gitsen günler sessiz
kar yağmışçasına bembeyaz bir sessizlik
beyaz örtü yetmez ki bir yüreği sarmaya
özlem yalnızca tutunmaya çalıştığımız
yokluğunsa sonsuzcasına kara bulutlar kara perdeler çöktürür insanın yüzüne
elim tutsan dilden düşmez destanların en güzel hikayesiydi belki de
hikayenin de en berceste cümlesi sen
hepsi anlamlı fakat sen seçilmişsin
parlaksın diğerlerinin yanında
en güzel manzaranın güneşisin mesela
sensiz her yer karanlık
eskidendi sözcüğünün en son yakıştığı insansın sen
eskiden olsa da aynı ilk günki gibi canlı olansın
eskidikçe yıllanan şarapçasına lezzetlenen
her tattığımda aynı tazeliği koruyan
her gördüğümde daha bir anlamlı olansın
hislerimin bir türlü yitip gidemediği

HEPİMİZ
İÇTEN
İÇE
BİZİM

OLMAYAN

ANILARA

TUTUNARAK

YAŞIYORUZ

İnsanlar hep “Geçmişte yaşamayı bırak!” derler ki haklıdırlar fakat geçmiş kesinlikle tamamen göz ardı edilmemelidir. Şu anda baktığınız, gördüğünüz her şey geçmişin sizi taşıdığı yerden gördüklerinizdir. Geçmişiniz, sizin şu anda ne durumda olduğunuzu belirler. Yaptığınız her hareket bir saniye sonra geçmiş oluyor. Sanki geçmiş yaptığınız her şeyin kaydını tutuyormuş gibi sürekli bunu yapıyor. Bu yüzden bugün bir resme baktığınızda gördüğünüz kavram, hissettiğiniz duygu sizi geçmişte daha önce etkileyen olaylara bağlıdır. Siz ne kadar sevseniz de, ne kadar nefret etseniz de geçmişiniz hep bir parçanız ve hep sizin bir adım arkanızda.

Geçmişten kalanları, daha önce yaşadığım bir şehre geldiğimde daha iyi gördüm. Benim geçmişteki halimi yaratan daha da gerideki geçmişimin her tarafta olduğu bu şehre geri döndüm. Geldiğimde ilk fark ettiğim şeylerden birisi, bana daha önce bir evren gibi gelen bu mahallenin hatırladığımdan çok daha küçük oluşuydu. O zamanlar hatırlıyorum, bir parktan diğer parka gitmek bana sanki gezegenler arası yolculuk yapıyormuşum gibi hissettiriyordu. Daha önce bu hissiyatla yürüdüğüm sokaklarda bu hissi tekrar yaşayamadım. Her yer çok küçük geliyordu. Geçmişte benim için anlam ifade eden mekanları tekrar gördüm. Tahmin ettiğiniz üzere hiçbir şey hissedemedim. Geçmişin hep bir adım arkamda olduğunu o zaman fark etmiştim. Araya giren birkaç sene o kadar senenin yerini o kadar hızlı bir biçimde doldurmasını başka bir şekilde açıklayamam. Burada yaşayan çocukluk arkadaşlarımı gördüm sokakta yürürken. İlk görüşte tanıdım onları fakat onlara baktığımda yüzlerinde hiçbir beni tanıma belirtisi olmadığını gördüm. Onların geçmişleri hep burada kalmıştı. Ben dolaştığım için geçmişim hep benim arkamdan geldi ve bende çok daha farklı izler bıraktı. Galiba hayat böyle, değil mi? Yaşadığınız her saniye bir kar tanesi misali birikiyor ve baktığınızda hiçbirini birbirine benzemiyor.

Belki sizler bu yazıyı okurken ben tekrar başka bir şehirde olacağım, kim bilir? Gelecek hakkında yorum yapamam ama geçmişim hakkında yorum yapabilirim. Geçmişim ben nereye gidersem gideyim beni takip edecek. Ben değiştikçe o da değişecek ve kendisinden önce olan bütün geçmişleri de değiştirecek. Ben ilerledikçe o da beni hep oraya taşıyormuş gibi gözükecek. Artık daha iyi biliyorum, geçmişim hep benim arkamda. Geçmişimden kurtulamam, kaçamam fakat onu çekebilirim. Beni takip eden geçmişim benle birlikte geliyorsa, onu istediğim şekilde değiştirebilirim. Benim hep peşimde olan geçmişim değişirse, bütün geçmişim de onunla birlikte değişir. Sonuçta baktığınızda gördükleriniz ona bağlı. Uzun lafın kısası; kendinizi yalnız hissetmeyin, geçmişiniz hep arkanızda ve ondan nefret etseniz bile onu istediğiniz şekle sokabilirsiniz.

İnsanlık tarihinde on dört binden fazla savaşın yaşandığı ve bu savaşlarda iki buçuk milyar civarında insanın öldüğü tahmin ediliyor. Aşağı yukarı -bazı küçük istisnalar hariç- her savaşın bir kaynak paylaşımı meselesinden ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Yani her savaşta menfaatlerin karşı karşıya olduğu ekonomik bir denklem var. Siyasi merkezlerden dayatılan vatanperverlik, milliyetçilik, din gibi ideolojik isteklendirmelerin yanı sıra, “ganimet” dediğimiz maddi motivasyonlar da savaşları daima ve hatta fazlasıyla etkilemiştir.

Meşhur bir sözdür: “Mutluluklarımızın ve mutsuzluklarımızın nedeni, yaşadıklarımız değil, yaşadıklarımıza yüklediğimiz anlamdır.” Gerçekten de yaşananlar üzerine yapılan yargılar zamanla zihinlerde “gerçeklik” olarak sabitlenip sadece öyle düşünmemize ve bu düşünce doğrultusunda hareket etmemize neden oluyor. Platon’un mağaradaki çocuklar metaforunda olduğu gibi tüm hayatımız bize gösterilen, öğretilen ya da belletilen (gerçek sandığımız) anlamlardan ibaret olabiliyor. Hemen her insan yaptıklarına büyük anlam yükleyip insanları inandırmak ister ama söz konusu siyasi ve askeri aktörler olunca olaylara tarihsel veya mitolojik anlamlar yükleme eğilimi artıyor. Bu yazıda, bu gerçeğe tarihimizden çarpıcı olduğu kadar ironik örnekler vermek istiyorum.

Rivayete göre günümüzden 3200 yıl kadar önce (M.Ö. 1200’lerde) Akalar, Yunan ana karasından Anadolu’ya bir istilâ hareketi başlatırlar. İlk hedefleri bugünkü Çanakkale yakınlarında olan Troya kentidir. Uzun bir kuşatmadan sonra kenti alırlar. O dönemde Akaların hükümdarının kim olduğuna dair elimizde bilgi yok. Ama bu kuşatmadan yaklaşık dört yüz yıl sonra (M.Ö. 8. yüzyılda) yaşayan İzmirli ozan Homeros’un İlyada Destanı’nda bize anlatıldığına göre Akaların zalim hükümdarının adı Agamemnon’dur. Onun en iyi savaşçısının adı ise Akhileus’dur. Yine Homeros’un bize anlattığına göre Akhileus savaşın ortasında Troya Kralı Priamos’un yiğit oğlu Hektor’u öldürmüştür. Hektor öldükten sonra, şehir meşhur ahşap at hilesiyle düşmanın eline geçmiştir. Şehir düşmüştür ama Hektor’un kardeşi Paris, yarı tanrı Akhileus’u tek ölümcül noktası olan topuğundan okla vurarak öldürmüştür.

İngiliz ressam
Briton Riviere'in
"Dead Hector"
(Ölü Hektor)
isimli tablosu
1892

Burada küçük bir anekdot daha ekleyelim: Bizde Akhileus’un adı, Fransızcadan dilimize geçen bir isim olan “Aşil” olarak da bilinir. Anatomide topuğun arka üst kısmındaki kemiğe bağlı kasa “aşil tendonu” denmesinin nedeni budur.

Aradan 2600 yıl geçer. Osmanlı hükümdarı II. Mehmet 1453 yılında İstanbul'u fetheder ve Bizans İmparatorluğu'nu tarihe gömer. Fransız filozof Montaigne, ünlü eseri "Denemeler"de Fatih'in İstanbul'u fethettikten sonra şöyle böbürlendiğini iddia eder: "Hektor'un intikamını aldım!" Fatih'in böyle bir söz söyleyip söylemediğini bilmiyoruz. Ama Avrupa'nın mürekkep yalamışları öyle söylediğine inanıyor. Montaigne söylemiş ya, doğrudur muhakkak!...

Aradan 200 yıl geçer. III. Mehmed devridir ve Osmanlı İmparatorluğu gücünün zirvesindedir. Batı Avrupa'daki güç dengesini kendi lehine tutmak isteyen Osmanlı, Sadrazam Sokollu Mehmet Paşa zamanında İngiltere'ye bir takım ticari ayrıcalıklar tanımıştı. Bu işten çok memnun kalan ve Osmanlı ile iyi ilişkilerini sürdürmek isteyen İngiliz Kraliçesi I. Elizabeth şükran duygularını bir hediye ile göstermek istedi. Padişah III. Mehmed'e görkemli bir avize gönderdi. Avizeyi İstanbul'a getiren geminin adı ise HEKTOR'du.

Aradan üç asır daha geçer. Yıl 1915'tir. Birinci Dünya Savaşı yıllarıdır ve gücünün zirvesindeki İngiltere ve ömrünün son yıllarını yaşayan Osmanlı Devleti savaşta karşı karşıyadır. Tarihin garip bir tecellisi olacak ki, yine Troya yakınlarındaki Çanakkale'de Osmanlı ordusu İngiltere ve müttefiklerini beklenmedik bir yenilgiye uğratır. İngiltere'nin tüm planları alt üst olur ve savaş en az üç yıl daha uzayacaktır. Bu İngiltere için çok ama çok pahalı bir faturadır.

Aradan üç yıl geçer. Yıl 1918'dir. Osmanlı'nın dâhil olduğu İttifak Devletleri yenilmiş, İngiltere'nin dâhil olduğu İtilaf Devletleri yenmiştir. İngiltere ateşkes antlaşması imzalatmak üzere Osmanlı heyetini yine Çanakkale yakınlarında bir adaya davet eder. Koşulları son derece ağır olan antlaşmayı Osmanlı adına imzalamaya giden Donanma Bakanı Rauf Bey ve ona bağlı heyet Limni Adası'nın Mondros Limanı'na gider. Vardıklarında kendilerini bir sürpriz bekliyordur. Çünkü İngiltere'nin gönderdiği zırhlı geminin adı bu sefer HMS AGAMEMNON'dur. Bunun bir tesadüf olduğunu düşünmüyorsunuz değil mi?.. Üstelik HMS Agamemnon, ağır bir yenilgi aldıkları 18 Mart 1915'teki deniz muharebesine de katılmıştı. Yani iki anlamı olan bir intikamı simgeliyordu "Majestelerinin Gemisi" Agamemnon... Küçük bir bilgi daha ilave edelim: Britanya Kraliyet Donanması'ndaki tüm gemilerin adının başında HMS kısaltması olur. Açılımı "Her / His Majesty's Ship" şeklindedir.

İngiliz ressam
Robert Charles
Dudley'nin
H.M.S.
Agamemnon
tasviri
1865

Aradan beş yıl geçer. Osmanlı İmparatorluğu yıkılmıştır. İmparatorluğun Anadolu'daki parçasında, İngiltere ve diğer müttefiklerine karşı onurlu bir kurtuluş mücadelesi verilmiş ve yeni Türk devleti doğmuştur. Askeri zaferi taçlandırmak üzere Lozan'da bir barış konferansı düzenlenir. Türk heyetinin başkanı İsmet (İnönü) Bey'dir. Aylar süren zorlu müzakerelerden sonra 24 Temmuz 1923'te çoğunlukla Türkiye'nin taleplerini yerine getiren ve İngiltere'nin tüm Orta Doğu politikasını bozan bir barış antlaşması imzalandı. Lozan'da Türk tarafı böyle bir imada bulunmadı ama İngilizlerin anlayacağı dille söyleyecek olursak bu barış antlaşması "Hektor'un Dönüşü"nü simgeliyordu...

Şaka bir yana; bir dizi örnekte görüldüğü gibi İngiltere ve Osmanlı tarafları, asırlara yayılan mücadelelerini mitolojik referanslarla süslü bir Doğu-Batı rekabeti olarak görmek istemişlerdir. Yaşanan olaylara tarihsel boyutla bakmak heyecan verici olabilir. Hatta ulus-devlet ruhunu topluma benimsetmek için gerekli de olabilir. Ama bunun bir ölçüsü olmayınca kitleler gerçeklik diye algıladıkları "anımlar" peşinde koşarak felaketler yaratabiliyorlar. Yukarıda sunduğumuz öyküler nispeten naif örneklerdir. Kendi tarihlerini çok daha şoven bir şekilde kurgulayan ulusların sayısı günümüzde bile az değildir. "Şovenizm", özgün anlamı itibarıyla abartılı, saldırgan bir vatanseverliği ve ulusal üstünlük inancını ifade eden bir siyaset bilim terimidir. Ulusal-dinsel kimliklerimizin tamamen doğuştan gelen rastlantılardan kaynaklandığını düşündüğümüzde, seçmediğimiz ve bizden çok uzak olan (ama bize ait olduğu söylenen) geçmişin sembolleri üzerine hayatlar kurmak ve hayatlar söndürmek hüznü verici olduğu kadar ironik bir durumdur...

Geçmiş şüphesiz kimliğimizi belirler. Ama bu kaderimiz demek değildir. Kim olduğumuzu bilerek ve öteki kimliklere empatiyle, saygıyla bakarak ortak bir geleceği kurgulamak çok güzel bir insanlık rüyasıdır.

Büyük Şair'in dediği gibi:

Yaşamak
bir ağaç gibi tek ve hür
ve bir orman gibi kardeşçesine,
bu hasret bizim...

günün birinde,
kendime baş kaldırdığım gecelerin
birinde
çıplak dolaşırken
içkiyi yasaklardım
ya da kendime boyun eğdiğim
geceğin birinde
ağlarken
içki satan her yeri
bir cellat bozuntusunun
suçluluk kalbi yoktur
ki öyle olsaydı
kendimi, sonra
içki içen tüm bedenleri asardım

ve tanrı'nın olmayan huzurundan sesleniyorum
kâinatın tüm intihar etmişleri
rastgele bir gece
umut etmenin caizliği hakkında
kapınıza dayanacak
asılmış bir kadınla

acıyla cezalandıran tanrı
bizi hiç tanımamıştı
çünkü bence acı
hatta sence acı
asla bizce değildi

yalnızca mâhkumları intihar etmiş
adaleti sağlamayı beceremeyen
bir cellat bozuntusuyum ben
ki hâlâ yaşıyorsam
nasıl delireceğimi
görme merakımdandır
ya aşkın hümanizm'e sinirliydi
yahut içki içecek ruhumun olmamasına

şimdi bana bahsetme
anlatamazdı hiçbir tanım
ve tanımlayamazdı hiçbir imge
intihar etmenin meslek görüldüğü
bu akşamlarda
kapıma dayandığında
yalnızca iki defa kapıya vur
sarılırsam ölmüşümdür
sarılmazsam bil ki ölmüşsündür

ey kent serserileri
üşümemek için ateşe verin
çiçekli şiirlerimi
çünkü bu veba
ve tüm bunlara sessiz kalan tanrı
bir yanılgıdır

sen umudu
ve umut etmenin getirdiği tüm argoları bırakırken
koynuma
ve her şiirinin sonunda ağlayan o
şair bozuntusuna
inanmıyorum
bir gece vakti
sanıyorum 03.11 gece
ağladım

ve şimdi gel gör ki
sen,
mars'ın yüzeyine layık parça
kirpiklerinin güzelliği
bir yağmur bulutu kadar
kışkırtıcı

evrenin düzensizliği
fakir kalp ve
giderek artan soysuz acılar
aşka göre değildi

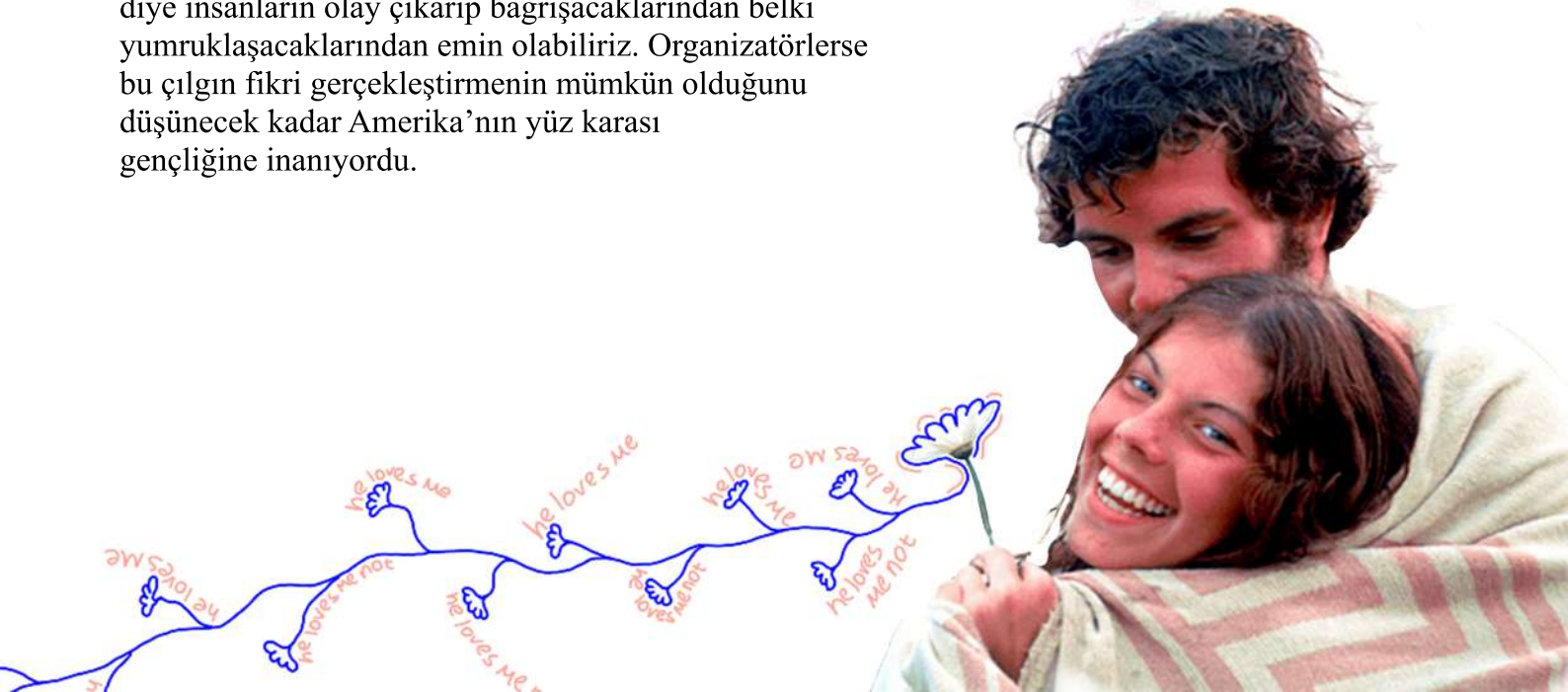
son durağımıza iyi bak
kayıp olan tanrı'nın bıraktığı ütopya'da
hayır dokunma
ağlamıyorum
umut gözyaşı bu
paramparça minibüsün son yolcusu
sıfatıyla

mark, ipi al ve boynuma dola
yağmur yağıdırıyor gökyüzü
yüreğimin tavanına
sarsılır mıyız, dedi
sarsılırsak ağlarım, dedim
güldü
ve bir düğüm daha attı

Belki çocukça bir hevestir, belki dönemseldir ama kendimi bu çağa ait hissetmediğim zamanlar oluyor. Hiçbir şey bugünkünden daha samimiysiz ve yapay olmamış, olamazmış gibi geliyor. Bir yandan bunun doğru olmadığını biliyorum bir yandan da olup bitmiş bazı olaylara takılıp kalıyorum. Bana şans tanınsaydı herhalde geleceği arkama alıp yola koyulacağım yer ve zaman; New York’a bağlı Bethel kasabası, 15 Ağustos 1969 olurdu.

1969’da Amerikan politikası; Vietnam Savaşı, savaş karşıtı hareket ve ırksal tartışmalarla oldukça hareketliydi. Bu hareketliliğin içinde kendini bulmaya ve hayatına anlam vermeye çabalayan bir gençliğin ortaya çıkardığı felsefeyle tanıştı dünya. (Savaşma, seviş.) Bu düşünce yapısı; insanın görünüşü, inançları, hareketleri ve bir insanı insan yapan diğer her şey bağlamında özgür olduğu temeline dayanıyor. Benzer mantıkla dönemin gençleri onaylamadıkları bir savaşa girmeyi reddediyordu. Hayatlarını kendi spontane istekleri doğrultusunda yönlendirmelilerdi, Vietnam’a gidip can almak ya da can vermek onlara göre anlamsızdı. Aynı zamanda doğayla ve evrenle aralarında güçlü bir bağ olduğuna inanıyorlardı. Bu yüzden çoğu bitkisel beslenir, makyaj yapmaz, saç uzatır, eski giyinir, astrolojiyle ilgilenir ve bilincin farklı boyutlarını keşfetmek adına psikedelik de dediğimiz halüsinojen ilaçlar (çoğunlukla asit) kullanırlardı. “Pis” ve hayvansal besin eksikliğinden kaynaklanan sağlıklı görünüşleri, gelenekselliğe karşı çıkışları, politik duruşları ve dumanlı kafaları hippie kavramının medyada gelecek vadetmeyen bir gençliğe verilen isim olarak yer bulmasına sebep oldu.

Hippileri biraz tanıdığımıza göre yukarıda bahsettiğim tarihe dönebiliriz. Süt üreticisi Max Yasgur, çiftliğini 15 Ağustos ve sonrasındaki üç gün için müziğin birleştirici gücüne inanan dört hevesli gence kiraladı: Artie Kornfeld, John Roberts, Joel Rosenman ve dörtlünün en bilinen ismi Michael Lang. Sonradan adı gelmiş geçmiş en efsanevi müzik festivalleri arasında anılacak olan 1969 Woodstock festivali; bu dört ismin vizyonu olmasaydı belki gerçekleşmezdi, belki de bir fiyasko olarak anılırdı. (Vizyon kelimesi daha sonradan ironik bir hal alabilir ama ben yine de burası için doğru kelime olduğuna inanıyorum.) O zamanlar bu tür festivaller giderek yaygınlaşıyordu. Organizatörler, hem insanların gündemden kaçabilecekleri barışçıl bir ortam yaratmak hem de inanılmaz büyük bir müzik festivali (akıllarındaki sayı 50 bin kişiydi) düzenlemek istiyorlardı. Bugün herhalde 50 bin kişiyi “Sen açık fikirli gözüküyorsun, gel bakalım. Hayır, sen dur. Çok agresifsin.” şeklinde seçip toptasak hatta hava durumunu ayarlayabilsek, yiyecek ve su gibi temel ihtiyaçları eksiksiz karşılayabilsek bile festival süresince birisi birisinin omzundaymış, birileri görememiş, öbürleri duyamamış, birisi birisinin bir yerine çarpmış diye insanların olay çıkarıp bağrıacaklarından belki yumruklaşacaklarından emin olabiliriz. Organizatörlerse bu çılgın fikri gerçekleştirmenin mümkün olduğunu düşünecek kadar Amerika’nın yüz karası gençliğine inanıyordu.

New York'a bağılı bir başka kasaba olan Woodstock ile etkinliğin ilgisi olmamasına rağmen Woodstock o dönemde Bob Dylan, Janis Joplin, Jimi Hendrix gibi ünlü sanatçılar arasında popülerdi ve festival organizatörlerinin Woodstock Ventures isimli bir ortak girişimleri vardı. Festival ise hiçbir zaman Woodstock'ta planlanmadı. İlk düşünülen mekân Wallkill, New York idi ancak kasaba sakinleri 50 bin çocuğun muhitlerine gelip kendilerini rahatsız etmesini istemediler. Mekanla ilgili birtakım anlaşmazlık ve belirsizlikler sonucunda gençlere çiftliğini açan Yasgur da Woodstock'ın unutulmayacak isimleri arasına girdi.

Festival nihayet yaklaştığında ön satışlarda 100 bin bilet satıldı. 15 Ağustos gelip çatmışdaysa satılan biletlerin hiçbir anlamı kalmamıştı. Yaklaşık 1 milyon kişinin konser alanına gelmeye kalkıştığı ancak yalnızca yarım milyonunun festivale gerçekten varabildiği tahmin ediliyor. Woodstock yolları park edilmiş arabalarla tılandı ve insanlar araçlarını bırakıp kilometrelerce yürüdüler. Bu kalabalığı ve kargaşayı gören organizatörler acele bir toplantıyla konseri bedava yapma kararı aldılar. Daha etkinlik başlamadan kâr edemeyeceklerini anlayan Roberts, bu kadar katılımın olacağına dair öngörülerini olsaydı asla işe girişmemiş olacaklarını ve festivalin finansal bir felaket olduğunu söylese de dört saatlik Woodstock belgeselini izlediğimizde diğer organizatörler, Michael Lang ve Artie Kornfeld'in durumdan gayet memnun olduğunu görüyoruz. Gülümseyerek ne kadar zarar ettiklerinden bahseden Kornfeld'e röportajcı "Ama siz oldukça mutlu görünüyorsunuz?" deyince Lang mutluluğun parayla satın alınamayacağını söylüyor. Hatta aynı röportaja göre bu üç gün Kornfeld'in hayatında bir dönüm noktasıymış. (Sözünü etmişken araya sıkıştırayım. Woodstock adındaki belgesel festival boyunca çekiliyor ve yapım ekibinde sonradan ünlenecek Martin Scorsese de yer alıyor. Film aynı zamanda 1970'te En İyi Belgesel dalında Oscar'ın sahibi oldu.)

Katılımın beklenenden on kat fazla olması, haliyle festival alanındaki olanakların da insanlara yetmemesine yol açtı. Özellikle herkesin karnını doyurmak konusunda sıkıntı yaşanacağı beklenirdi ancak bir festival sabahı Wavy Gravy sahneden kalabalığa şöyle seslendi: "Günaydın! Aklımızda 400 bin kişi için yatakta kahvaltı servis etmek var." Bu elbette bir ironiydi ama olanakların sınırlı olması Woodstock'ı hippiler için berbat bir deneyim haline getirmeye yetmedi. Yasgur'un çiftliğini kiralamasına karşı çıkan ve kasabaya "Max'in Hippi Müzik Festivali'ni durdurun.", "Burada 150,000 hippie istemiyoruz.", "Süt almayın!" tabelaları asan Wallkill sakinleri dışında halk da festivalciler de oldukça yardım severdi. Böylece kimse açlıktan ve susuzluktan hasta olmadı ya da ölmedi. Hatta kaydedilen sağlık vakalarının büyük bir çoğunluğu madde kullanımından kaynaklanıyordu.

Festivalde iki ölüm ve iki doğum da kaydedildi. Ölümlerden birisi uyku tulumunda uyuyan birinin traktör tarafından ezilmesiyle gerçekleşiyor, diğerininse aşırı dozdan olduğu iddiaları var. Uzun zamandır sahnede bir kadının doğum yaptığına dair söylentiler dolaşıyor ancak bir görgü tanığı ya da geçerli bir kanıt olmadığından bu bilgiyi yanlış kabul ediyorum.

Yollar tıkanınca sanatçıların da festival alanına ulaşması zorlaştı. Dolayısıyla programda sarkmalar oldu. Richie Havens daha sonradan Rolling Stone'a şöyle söylüyor: "Cuma öğleden sonra 2 buçuk ya da 3'tü, ve konser neredeyse üç saat gecikmişti. Beşinci sırada olmam gerekiyordu ama diğer sanatçılar hala oteldeydi. Bana konser geciktiği için bira kutuları fırlatacaklarını düşündüm. Nihayetinde biraz konuştum, oyalandım ve diğerleri gelene kadar yaklaşık üç saat çaldım." Efsaneye göre Richie Havens festivali başlatmaya ikna olduktan sonra sahnede kalabalık tarafından büyülendi ve üç saat boyunca bildiği bütün şarkıları çaldı. En sonunda söyleyecek bir şeyi kalmadı ve böylece sonradan Woodstock 69'a damga vuracak olan Freedom parçasını Motherless Child adlı geleneksel şarkıdan esinlenerek besteledi. Freedom'ı sahnede bestelediği ve kalabalığın Havens'ı büyülediği kısım doğru. Ancak kaynaklar festivalin öğleden sonra saat 5'te başladığını ve Havens'ın ardından sahne alan Sweetwater ve Bert Sommer'ın 45'er dakika çalıp hava kararmadan önce indiklerini söylüyor. Sonuç olarak Richie Havens'a 45 dakikalık cennet yaklaşık üç saat izlenimi uyandırmış. Aynı yazının devamında Havens şunları belirtiyor: "En sevdiğim hatıram, hayatım boyunca göreceğimi hiç düşünmediğim bir şeyi gördüğümü fark ettiğim zamandı - aynı ruha ve bilince sahip olan insanların oluşturduğu devasa bir kalabalık... Dünya üzerinde ilk defa küresel düşünen bir jenerasyonun ilk dışa vurumuydu."

Woodstock'ta sahne almış her sanatçıya Richie Havens'ın deneyimine ayırdığım kadar zaman ayırırsam bu yazı muhtemelen bitmeyecek. Yine de bahsetmeden geçemeyeceğim bazı noktalar var. Havens'tan sonra yarım milyonun karşısına festivali açmak için Swami Satchidananda adındaki Hintli yoga ustası ve öğrencileri çıkıyor. Kendisinin daha sonradan Woodstock Gurusu olarak tanınmasına yol açacak olan, oldukça ilham verici olduğunu ve Woodstock'ı çok iyi anlattığını düşündüğüm konuşmasından bazı parçaları paylaşmak istiyorum: "... Amerika bütün dünyaya birçok konuda liderlik ediyor. Geçenlerde Doğu'dayken Mahatma Gandhi'nin torunuyla tanıştım. Bana Amerika'da neler oluyor diye sordu. Ben de: Amerika bir bütün oluyor, herkese maddi anlamda yardım ediyor ama Amerika'nın bütün dünyaya ruhsal anlamda yardım etmesinin de vakti geldi, diye cevap verdim...Buradayken Batı'da mı Doğu'da mı olduğumu merak ediyorum. Bu fotoğraflar ya da kayıtlar Hindistan'da gösterilseydi, insanlar Amerika'da çekildiğine asla inanmazdı. Burada Doğu, Batı'yla birleşmiş..."

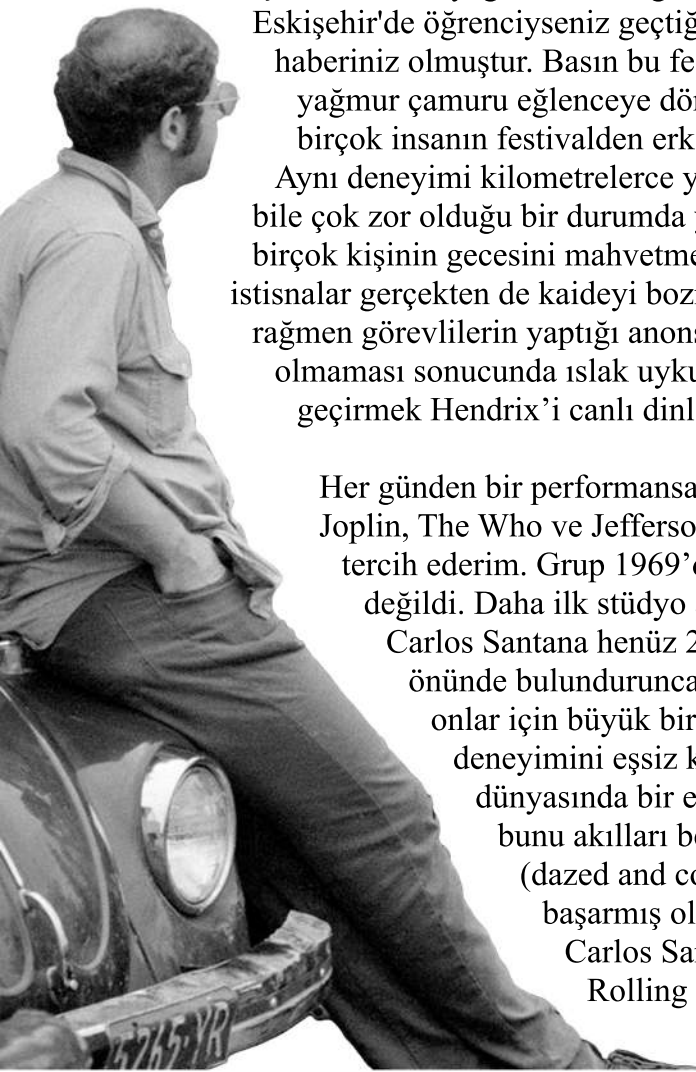
Konuşmasının devamında kalabalığa festivalin başarılı olmasının organizatörlerin elinde olduğu kadar dinleyicilerin de elinde olduğunu söylüyor. Kim bilir, belki festival Swami'nin bu sözleriyle başlamasaydı Michael Lang'ın 1969'dan sonraki Woodstock denemelerinden bir farkı olmazdı. (Buna daha sonra değineceğim.) Usta Swami, "Sık sık bazı insanların 'Barış için savaş!' diye bağırıldığını duyuyoruz. Hala nasıl savaşarak barışa kavuşacaklarını anlayamıyorum. Barış için savaşmayalım, önce barışı kendi içimizde bulalım." dedi ve yarım milyon Amerikan genci barışı kendi içinde bulmak için Doğu'nun ruhani değerlerini benimseyerek beraber meditasyon yaptı.

Woodstock 69'un başarısız bir girişim olması için birçok sebep vardı. Kalabalık, gecikmeler, yerel halkın önyargısı, olanakların yetersizliği ve organizatörlerin maddi zararı bir yana katılımcıların asıl umudunu yitirmesi gerektiği nokta muhtemelen yağmur ve fırtınanın başlaması olmuştur. Hava durumu ile ilgili kesin bilgiye sahip olmamakla beraber bir kaynağa göre ilk festival günü gecesi başlayıp üç gün boyunca ara ara devam ettiğini söyleyebilirim.

Hiçbir konserde yağmura denk gelecek kadar şanssız oldunuz mu bilmiyorum ama Eskişehir'de öğrenciyken geçtiğimiz üç sene içinde yapılan yerel festivallerden illaki haberiniz olmuştur. Basın bu festivalleri genelde "çamurfest" diye adlandırır. Bazıları yağmur çamuru eğlenceye dönüştürüyor olsa da başta kampçılar olmak üzere diğer birçok insanın festivalden erken ayrılmasına sebep olur beklenmedik hava koşulları. Aynı deneyimi kilometrelerce yol kat ettiğiniz ve geri dönmenin üç gün kaldıktan sonra bile çok zor olduğu bir durumda yaşadığınızı düşünün. Elbette Woodstock'ta da yağmur birçok kişinin gecesini mahvetmeye yetmiştir. Ancak yarım milyon insandan bahsederken istisnalar gerçekten de kaideyi bozmuyor. Hava durumunun herkese yaşattığı paniğe rağmen görevlilerin yaptığı anonslar ve katılımcıların bozulacak elektronik aletleri olmaması sonucunda ıslak uyku tulumları içinde arkadaşlarınıza sarılarak geceyi geçirmek Hendrix'i canlı dinlemek için ödenmesi gereken bir bedeldi herhalde.

Her günden bir performansa değinecek olursam ikinci gün için Janis Joplin, The Who ve Jefferson Airplane'den özür dileyerek Santana'yı tercih ederim. Grup 1969'da elbette şu an olduğu kadar ünlü değildi. Daha ilk stüdyo albümlerini çıkarmamışlardı ve Carlos Santana henüz 22 yaşındaydı. Bütün bunları göz önünde bulundurunca Woodstock'ta sahne almak onlar için büyük bir fırsattı. Ancak Santana'nın deneyimini eşsiz kılan şey festivalden sonra müzik dünyasında bir efsaneye dönüşecek olmaları değil, bunu akılları beş karış havadayken (dazed and confused diyelim) başarmış olmaları.

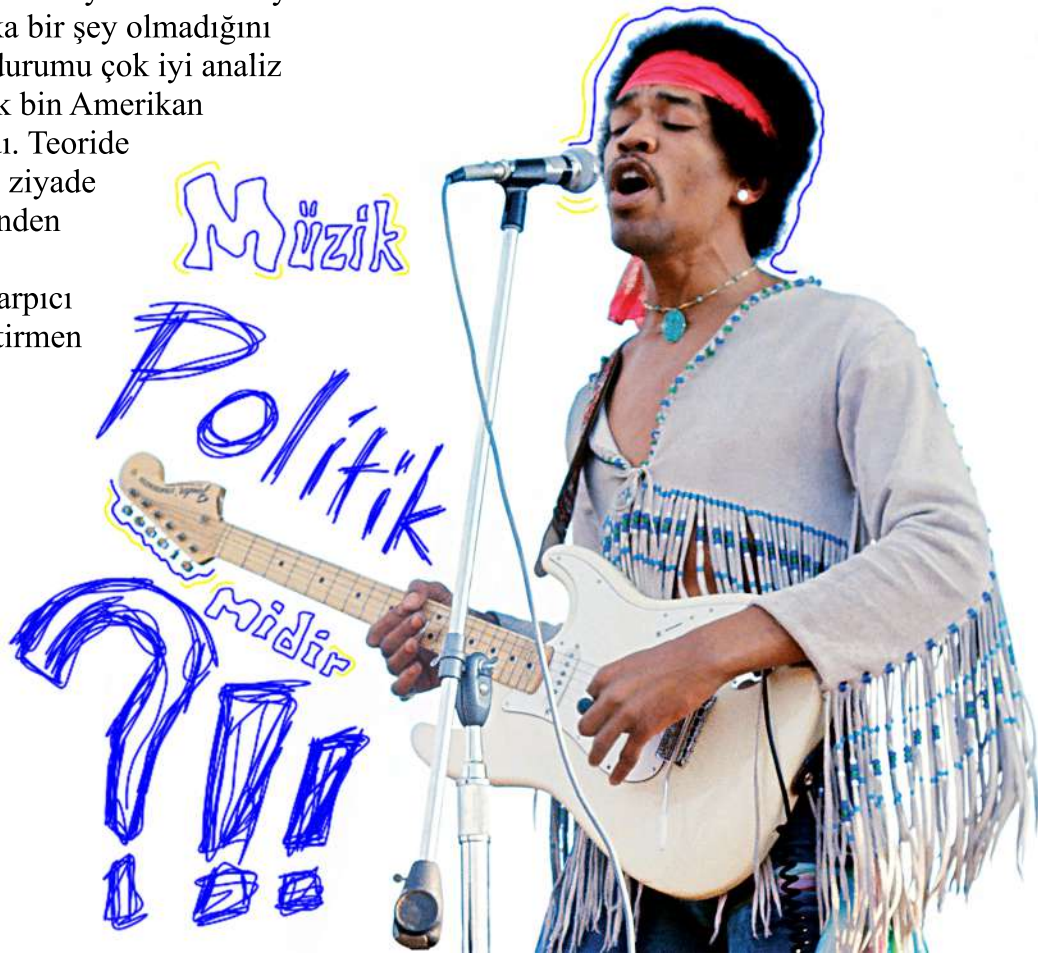
Carlos Santana'nın 1989'da Rolling Stone'a söylediklerine göre

grup sabah saat 11 gibi festival alanında idi. Akşam sekize kadar sahne almayacakları söylenmişti. “Biraz halüsinojen alırım ve sahneye çıkma zamanı geldiğinde iyi hissederim diye düşündüm.” diyor Santana. Tabii ki gecikmelerden dolayı akşam sekizde çılmadılar. Öğleden sonra saat ikide gruba şimdi çılmazlarsa çılmayacakları söylendi ve dünya onları meskalin etkisindeyken tanımak zorunda kaldı. Buna rağmen Woodstock 69’a katılan birçok insan anılarında Santana’nın sahnesini en akılda kalıcı performanslardan biri olarak nitelendiriyor. Santana, Woodstock, Soul Sacrifice performansının görüntülerini izlediğinizde zaten dinleyicilerin de gruptan pek farkı olmadığını göreceksiniz.

Bütün aksilikler ve yol açtıkları gecikmeler dolayısıyla üç gün planlanan festival 18 Ağustos’a sarkmak zorunda kaldı. Ben göz ardı ettiğim birçok şeye Joe Cocker ve Crosby, Stills, Nash & Young dahil son iki gün sahne alan sanatçıları da ekleyerek organizatörlere en pahalıya patlayan performansa geçeceğim. Her şey yolunda gitseydi festival 17 Ağustos Pazar günü kendi isteği üzerine Jimi Hendrix ile sonlanacaktı. Diğer birçok şey gibi bu da planlandığı üzere gitmedi ve son altı sanatçı gece yarısından itibaren dördüncü gün sahne aldı. İş günü başlayacağından kalabalığın büyük bir kısmı festival alanından ayrılmıştı. Kalanlar ise sabahın dokuzunda bütün gece ayık şekilde müzik dinlemiş olmanın verdiği yorgunlukla Hendrix’i alkışlıyordu. Kaynaklar farklılık gösteriyor ancak Woodstock 69’un belki de en efsanevi performansı başlarken alanda 200 binin altında kişi vardı, bu sayı konser boyunca azalmaya devam etti. Bence bu performansı özellikle büyüleyici yapan şey Hendrix’in Amerikan milli marşı yorumudur. Bilinenin aksine Hendrix, daha önce birçok kez milli marşı çalmıştı ancak en iyi yorumun Woodstock’taki olduğu yaygın bir görüş. Sebebinin açıklamaya çalışayım. Bir performans sanatını değerlendirirken o anı göz önünde bulundurmanız gerekir. Söz konusu olan müziği ne kadar doğru yaptığı değil, gitarından çıkardığı sesleri ülkenin atmosferiyle harmanlayarak karşısındaki kitlenin duygularını yönlendirebilme yeteneğiydi. Hendrix, Amerikan milli marşını savaş sesleriyle kesti. Milli marş, kurşunlar, ağlayan çocuk sesleri, milli marş, çığlıklar, kaos, milli marş, düşen bombalar, milli marş... Amerika’nın 1969’daki gündemini ve Woodstock’ın seyirci profilini biliyorsunuz. Bu yorumu dinlediğinizde gürültüden başka bir şey olmadığını düşünmeniz muhtemel ancak durumu çok iyi analiz eden Hendrix, karşısındaki kırk bin Amerikan vatandaşına dokunmayı başardı. Teoride mükemmel yakın olmasından ziyade içerdiği anlam sayesinde üzerinden elli yıl geçmesine rağmen bu performans gitar tarihinin en çarpıcı anlarının başında geliyor. Eleştirmen Al Aronowitz’in sözleri belki bağlantıyı kurmamıza yardımcı olur:

“Sonunda o şarkının neyle ilgili olduğu anlaşıldı; ülkeni sevebilir ama hükümetten nefret edebilirsiniz.”

Jimi Hendrix'in uzun sahnesinin ardından bu anlat anlat bitmeyen festival son bulsa da organizatörler için zorlu bir süreç başladı. Organizasyona o zamanın parasıyla yaklaşık 3,1 milyon dolar (2019'da 15 milyon dolara denk) harcandı. Şöyle somutlaştırabilirim: Roberts, festival için ailesinden aldığı borcu 80'lerin başında ödeyebilmiş.

Tıpkı her iyi filmi en az bir devam filmiyle burnumuzdan getiren yapımcılar gibi Woodstock 69 da son Woodstock olamadı. Artık organizasyon işlerinde daha deneyimli olduğunu düşünen Michael Lang, Woodstock ruhunu yaşatmak için 1994, 1999 ve 2019 olmak üzere üç yıldönümü girişiminde bulundu. "İki gün daha barış ve müzik" şeklinde duyurulan Woodstock 94, Mudstock (bizim çamurfest misali) olarak akıllarda kalırken 30. yıl festivali çok daha kötüydü. Su sorunu, kalabalığın üstüne sürülen kamyonlar, cinsel saldırılar, neler neler... 2019'daki 50. yıl girişimiye plandan öteye geçemedi. 2010'lara bakınca bu plan gerçekleşmeyerek 30. yılın bir tekrarı olmaktan ya da Coachella'ya dönüşmekten kurtulmuş gibi bir yorum yapabilirim sanırım. Nihayetinde orijinal festivalin değeri bu denemelerden sonra daha iyi anlaşıldı. Bu sayede Max Yasgur'un "Siz dünyaya bir şeyi kanıtladınız. Yarım milyon genç bir araya gelip üç gün boyunca eğlence ve müzikten başka hiçbir şey yapmadınız. Sırf bu yüzden tanrı sizi kutsasın." sözleri kulaklarımızda yankılandı ve Woodstock diyerek koca bir jenerasyonu tanımladık. Bu jenerasyon milenyallere ve Z'ye kâbusu yaşattı. Woodstock'ın isyan ettiği her şeyi bizim hayatlarımıza soktu. Bugünün karmaşasından pek farkı olmayan bir zamanda çirkin olan her şeyden sıyrılıp bir köşede barış içinde sanat yapan yarım milyon Amerikan genciyle bütün kuşağın tanımlanmasını çok yanlış buluyorum. 90'ların Türkiye'sinde fanzin kültürünü başlatan ya da bugün dünyanın herhangi bir yerinde çocukları okulu ekip iklim grevi yapmaya iten şey bahsettiğimiz jenerasyonun açık görüşlülüğü değil; baskıcı, farklıya ve yeniye nefretle bakan, doğayı geçin insana bile değer vermeyen otoriteler. Bu sebeple Woodstock jenerasyonu başlığı altında anlatılan yalanlara inanmayın derim çünkü hepsi bir boomer'ın kaleminden çıkma sözler. Ne var ki nefretin içinde var olabilmiş barışı temsil eden o yarım milyonun başkaldırısı, gelişini izlediğiniz yeni kuşağın ilham kaynağı. Bu gece bunun verdiği güvenle gözlerinizi kapatabilirsiniz.

Barış, aşk ve müzikle...

Z is the new flower children

çıkamaz dediğim tüm sokaklar sende bitti

açılmaz dediğim pencerelerden hep senin rüzgarın esti

dört duvar arasında

kısılmıştım kapana, hala daha.

ha gayret sıyrılabilseydim kafamın içindeki zincirlerden

ayağımdaki prangaları atabilseydim en dipsiz kuyulara

dermansız bacaklarım gene sana koşacaktı ben biliyorum.

sen ister inan, ister inanma

kahroluyorum hala görmesen de

kontrol bende değil benim dışımda bir yerlerde.

... Huzurevi, 21 Mayıs 2001

İşimi yeni kaybettiğim bir dönemdi. Ailem tam da bu yüzden karşı çıkmıştı gazeteci olmama: iş bulamayacaktım; bulsam fazla kazanamayacaktım, belki de hayatımı devam ettirmeme yetmeyecek bir meblağ için gece gündüz çalışacaktım. Bu varsayımları üniversitede okuduğum dört sene boyunca her gün işittim ama onların sandığının aksine üniversiteyi bitirir bitirmez iş buldum. Demek ki anneler babalar her zaman haklı olmak zorunda değilmiş diyerek kafa tuttum hayatın düzenine. O da sağ olsun bir sene geçmeden “Sen misin bana kafa tutan?” diyerek aldı o işimi. İşte tam da bu iş aradığım ama bulamadığım dönemde hayalperest, bu dünyanın gerçeklerine karşı çıktığım yaşlarımdaki bir idealimi gerçekleştirmeye karar verdim. Gezecektim, görecektim sonra da kimseye ulaşmasa bile haber yapacaktım, en azından ben okuyacaktım. Bir heves düştüm sokaklara, kim dikkatimi çekerse yaklaştım yanına, tanıttım kendimi, başladım sormaya. Aldığım cevaplar kimi zaman beni tatmin etti kimi zaman not bile tutmadım. En sonunda da kendimi burada, ... Huzurevi’nde buldum.

İzin alıp içeri girdiğimde bana yardımcı olan görevli birkaç tane amca'yı gösterdi, kimisi mühendismiş kimisi şair. Ortak yanları hepsinin çok bilgili, görevliye göre çok nazik ve güzel konuşan insanlar olmasıydı. Ama içimden hiçbirisiyle konuşmak gelmedi. Bir köşede parmaklarıyla oynayan, hafiften bir şarkı mırıldanan, kızıl saçlı, yaşına göre çok bakımlı bir hanımefendi gördüm. Kelimenin tam anlamıyla bir hanımefendiydi. Görevliye onunla konuşup konuşamayacağımı sorduğumda o teyzenin pek konuşkan olmadığını, kimseyle de pek anlaşılamadığını söyledi. Olsun dedim, ben şansımı denemek istiyordum. “Eee, seninle mi uğraşacağım ben bir de?” diyerek içinden işinin başına geri döndü. Ben de “Hadi bakalım, bugünkü sınavım da siz misiniz acaba güzel hanım?” diyerek hanımefendinin yanına oturdum. Kendimi tanıttım, birtakım sorular sormak için izin istedim. Önce bir süzdü beni, büyük ihtimalle giydiğim kıyafeti pek beğenmedi ama herhalde can sıkıntısından olsa gerek kafasını sallayarak bana onay verdi. Adı, yaşı, nereli olduğu gibi sadece bir nüfus görevlisinin işine yarayacak soruları sırf laf olsun diye sordum, o da sırf laf olsun diye tek kelimelik cevaplar verdi. Birkaç soru daha sordum, yine tek kelimelik cevaplar aldım. Keşke görevliyi dinleseydim diye geçirdim içimden bir an. Tam o dakika elinin üzerinde çok derin bir yara izi gördüm, demek o yüzden oynuyordu elleriyle. Eline baktığımı anladığında okşadı yarasının izini. Her yara acı vermiyor demek ki diye düşündüm. Fazla özel değilse yarasının hikayesini anlatmasını rica ettim. İşte ilk o zaman gülümsedi bana, bakışlarındaki naifliği, buruk gülümsemeyi o zaman gördüm. “Bu yara...” Bir süre hiç konuşmadı, bu soruyla onu kırmış olabileceğimi düşündüm ve sebepsizce kalbimin sıkışmasına sebep oldu bu düşünce. “Bu yara, bana kendimi hatırlatıyor. Benim kendim olabildiğim daha doğrusu olmayı becerebildiğim tek andan hatıra bu yara bana. Eğer geçmişimle ilgili klişe soruların varsa sen sormadan cevap vereyim. Şu anda geçmişten bir ana dönme şansım olsa en çok kendim olmayı başarabildiğim ana dönerdim, bu yaranın olduğu zamana. Bir şeyi değiştirme şansım olsa kendim olmadığım her anı değiştirirdim.” Gerçekten de vardı böyle klişe sorularım ama bu güzel yaralı beni hiç beklemediğim anda kendi silahıyla vurmuştu. Ağzımı açıp bir şey diyemediğimi fark ettiğinde sözüne devam etti: “Şaşıp kalma öyle, deli değilim ben, kafayı kendisi olmakla bozmuş biri de değilim. Kafasında varsayımlarla, keşkelerle yaşayan bir kadını sadece. Aslında buradaki herkes öyle de herhalde onlara bunu hatırlatan bir yara izi yok diye yok sayıyorlar duygularını. Yaşlılık dediğin şey her şeyden önce bir hesaplaşma, geçmişe dönüp de mutlu anları hatırlama değil sadece, daha çok aklının yapamadıklarında kalması.” Bir an yüzüme tokat gibi çarptı bu cümleler, o kadar bulandı ki zihnim anlayamadım ne demek istediğini. O da bunu anlamış olmalı ki koltukta duran iki şalı aldı, birini bana verdi, diğerini de kendi omuzlarına örttü. Dünya umrunda değilmiş gibi kalktı ayağa, adeta bir manken gibi salınarak kapıya yöneldi. Ben arkasında mıyım, geliyor muyum

diye dönüp bakmadı hiç. İşte o an anladım neden gözlerimin onunla buluştuğu andan itibaren onunla konuşmak istediğimi. Kendinden çok emindi çünkü, hiçbir şey umrunda değildi bir kere ve bu, onu ilk defa gören biri tarafından bile fark edilebiliyordu. Bahçeye çıktığında bir portakal ağacının altında durdu, bir süre hiç kıpırdamadan ona baktı. Tamamen kendini bu dünyadan soyutladığını düşündüm. Belki de en doğrusunu yapıyordu. “Bu iz tam burada oldu” dedi. Yüzüne anlamsızca bakmış olmalıyım ki önce gülümsedi sonra da bir açıklama yapma gereği duydu. “Geçen sene, daha yeni yan odadaki arkadaşlardan birini kaybetmiştik. Buradan bir ölü çıktığında bir hafta kimse kendine gelemeyiz, ha sonra kimisi bunaklıktan kimisi ölüm korkusundan unutturur tüm gidenleri. Tam o sıralar bu portakallar yeni yeni oluyordu, hava da nasıl yağmurlu. Demin seninle oturduğumuz koltukta otururken gözüme çarptı bir tanesi, baya bir takılı kaldım onda. Biliyordum daha yeni olduklarını, tatlarının acı olduğunu ama tutamadım işte kendimi. Attım hemen kendimi dışarı, beni görenler bu çatlak kadın yine napıyor diye geçirmişlerdir akıllarından kesin. Ağacın altına geldiğimde çıkabilirim sandım. İnsan yaşlanınca kafasında dönüp duran düşünceler değişmiyor. Atlarım, zıplarım sanıyor ama kendi başına bağcığını bile bağlayamıyor çoğu zaman. Her neyse çenem düştü yine. O portakala bir kez daha baktım, kararttım gözümü, başladım tırmanmaya. Nasıl korkuttum ama herkesi? Bak hala aklıma geldikçe gülüyorum. Bakma böyle dalga geçer gibi anlattığıma başardım almayı o portakalı. Aldım almasına da yeri de boyladım aynı zamanda. Yine de bırakmadım o portakalı elimden. Doktorlar, hemşireler ne yapacaklarını şaşırdılar. Üç ay yürüyemedim, hala daha her hareketimde belim kopacak gibi geliyor.” Bir kez daha güldü kendi kendine.”Kusura bakmayın, ben o izi daha önceden olmuştur diye düşünmüştüm.” dedim. “Biliyorum, beklediğin gibi havalı bir hikaye olmadı. Bir bunağın ağaçtan düşmesinin izi gibi gelebilir sana ama değil kusura bakma. Bana sorarsan bu hayatın bana en güzel hediyesi. Çünkü benim düşünmeden kendim olduğum ilk an tam olarak yetmiş altı yaşına tekabül ediyor. O yüzden yine sen sormadan cevap vereyim. Bu dünyaya bir daha gelsem kim olmak isterdim? Cevabım çok net. Kendisi olmayı becerebilen kendim olmak isterdim.” Biraz gözleri doldu Gönül Hanım’ın, istemsizce benim de. “Ay, bu kadar sohbet yordu beni, hadi kızım sana güle güle.” Beni afallatmayı yine başarmıştı. Bir şey diyemedim, düşünün teşekkür bile edemedim. Tam kapıdan girerken “Gönül Hanım” diye seslendim. Gülümseyerek baktı bana. “Portakal, yediğiniz portakal güzel miydi bari?” diye sordum. Duyduğum en şen kahkahalardan birini attı. Nefesini toparlamaya çalışarak:”Yediğim en kötü portakaldı, bir daha da o ağaçtan portakal mortakal yemem.” Yine döndü arkasını, salına salına içeri girdi.

Eski dediğimiz şey aslında nedir? Herkes için farklı bir anlam taşır. Onlar çok eskide kaldı diye bahsederiz anılarımızdan. Böyle bakınca geçmişir aslında eski. Geçmişimizdir bizi var eden. Eskide yaşadıklarımızdır.

Eskide kaldı dediğimiz geçmişimizden bahsederken bir burukluk oluyorsa içimizde veya bir tebessüm oluşuyorsa yüzümüzde, içimizde o eskide kalan çocuğa biraz da olsa ulaşabiliyorsak ne kadar doğrudur ki bunlardan eski diye bahsetmek? Dün bile aslında eskide kalmışken ne kadar güçlü olduğunu fark etmiyoruz eskinin. Ancak gün geçtikçe kıymetini anlıyoruz. Peki neden bir şeyin kıymetini anlamak için eskide kalması gerekiyor? Neden şu anımız, geleceğimiz değil de eskilerimiz bizi bu kadar çok düşündürüyor? Belki de hakkında net konuşabildiğimiz, değiştiremediğimiz ve bundan sonra etki edemediğimiz tek şey olduğu içindir eskiye olan bu sevdamız. O yüzdendir dilimizden düşüremeyişimiz, aklımızdan çıkaramayışımız.

Geçmişin dışındakiler hakkında sadece hayal kurabiliyor ya da tahmin yürütebiliyoruz. Şu ana kadar pişmanlıklar ve iyi kilerle dolu hayatımız aynı zamanda hayallerimizle de doludur. Öyle hayallerimiz vardır ki hiç eskimezler. Hep bizimledirler. Zaman bile eskitemez o hayalleri. Hayal kurmak güzeldir de asıl mesele hayalini kurduğumuz hayatı yaşayabilmektedir. Hayalini kurduğumuz hayatı yaşayamadıktan sonra ne anlamı kalır hayallerimizin? İşte o zaman başlar hayal kırıklıkları. Çünkü hayattan beklentimiz, hayallerimiz var. Bu hayalleri kurarken hayal kırıklıklarını da alıyoruz göze. Anılar da hayallerimiz gibi kırılındır. Çabucak unutulup giderler, hissettirdikleriyle kalırlar.

Bir an gelir diğer anılarımızı değiştirmeye yeter. Farklı duygular uyandırır artık bizde o anılar. Eskiye etki edemeyiz belki ama ya hissettirdikleri... Eskiye dair etki edebildiğimiz nadir şeylerden biridir hislerimiz. Küçük bir olay sonrası bile değişmeye meyillidirler çünkü. Eskiden bizi üzen bir anımıza belki şu an gülüp geçiyoruzdur. Böyle farklıdır işte geçmiş. Gayet net yaşanmışlıklarımız olmasına rağmen iki gün sonra ne hissettireceğini bilemediğimiz farklı bir dünyadır geçmiş, hala çözemediğimiz.

NEYDİK NE OLDUK

BİZİ DEĞİŞTİREN ZAMAN MI?

Bugün, burnuma ilişti
Eski bir kitabın yapraklarının genzi yakan kokusu
Bir ölümün hüznü çökmüş olan yapraklar
Çürümeye yüz tutmuş kapağı ile
Sayfa numaraları sayılmaz olmuş
Sözcükler ise ufaktan terk etmeye başlamışlar
Tek aşkları olan kâğıdı,
Mürekkebin gençlik kırıntıları çoktan soyulmuş üzerinden.
Kurşun kalem çizittirmeleri ile
Pörsümüş yaprakları sayılır olmuş
Kapağına sinmiş,
Bir ölünün üzerinde içtiği son kahvenin kokusu
Ve bugün, kulağıma ilişti
Boğuk bir sestən gelircesine fısıltılar
Sahibinin ölümüne üzülen,
Ölmek üzere olan bir kitabın sahibine son elvedası...

Üç Renk trilojisinin ilk filmi olan Mavi, başkarakter Julie'nin bir trafik kazası sonucu ünlü bir besteci olan eşini ve kızını kaybetmesiyle başlar. Yaşadığı travma sonucu duyduğu acıyla yüzleşmekte zorlanması ve olayların kendisinde yarattığı derin boşluk sebebiyle anlamını yitirdiğini düşündüğü hayatını ve değerlerini sorgulayan Julie, kendi bireysel bağımsızlığını elde etmeye karar verir. Bu amaç doğrultusunda geçmişine sırt çeviren ve onu kısıtlayacak olgulara hayatında yer vermemeye çabalayan karakterin iç dünyası, gözler önüne seriliyor. Filmde sıklıkla kullanılan yansımalar ve yakın çekimler gibi farklı farklı yöntemler, olaylara Julie'nin çerçevesinden bakma imkânı sunarak seyircinin bu içsel yolculuğa daha çok dahil olabilmesini, karakterle empati kurabilmesini; kolay ve zevkli bir hale getiriyor. Krzysztof Kieślowski'nin bazı diğer filmlerindeki gibi bu eserinde de müziğin büyük bir yer kapladığı ve akıllara kazınacak derecede etkileyici olduğu yoğun bir şekilde hissediliyor. Filme adını da veren mavi renginin temsil ettiği metaforik anlam olan özgürlüğün, detaylı bir şekilde işleniyor olmasının yanı sıra bu rengin film süresince birçok sahnede gerek kullanılan filtreler gerekse birtakım objeler ile büyük bir yer kaplıyor olması; karakterin duygusal durumunu ve geçmişini sembolize eden bir detay olmasının ötesine geçerek, görsel açıdan da bunu seyirciye hissettiriyor ve göze hitap eden bir film ortaya konulmasına katkıda bulunuyor.

Yeraltı insanlarını ve tuhafları konu alan “Dönersen Islık Çal” filmi şu ana kadar izlediğim en değişik Türk filmlerinden biriydi. 1992 yılında çekilen filmin “Tabutta Rövaşata (1996)” gibi farklı bir ruhu var. Özellikle 90’ları görememiş ve siyasal islam döneminde yetişmiş bir çocuk olarak o dönemin Türkiye’sini izlemekten büyük keyif alıyorum. Film barmenlik yapan bir cücenin çevresinde gelişir. Beyoğlu’nda yaşayan cüce, geceleri işten çıktığında tehlikeli sokaklarda geliştirdiği zekice düdük öttürme tekniği ile güvenli bir şekilde evine gitmektedir.

Bir gece sokakta birini dövüyorlardır ve cüce düdüğünü öttürür, bekçinin geldiğini düşünen saldırganlar kaçar ve cüce dövülen kişiyi kadın zannederek evine alıp yardım eder ancak evine aldığı kişi aslında trans bir bireydir. Cüce bunun farkına vardığında hiç hoş karşılamaz ama iki toplumdışı çok iyi anlaşacak ve arkadaş olacaklardır. Hatta travesti cücenin kendi deyiimiyle tek arkadaşı olacaktır. Karısını satan adamlardan, dolandırıcılara; yan kesicilerden, katillere İstanbul’un karanlık yanını çok iyi yansıtan bir film olduğunu düşünüyorum. Yeraltı edebiyatını seviyorsanız özellikle tavsiye edeceğim bir film.

Türkçeye “Unutulmuşlar” olarak çevrilen Los Olvidados, Luis Bunuel’in yönettiği 1950 yapımı bir Meksika filmi. Film, Mexico City’nin varoşlarında hayat bulan mutsuz ailelerin “suç işlemeye mahkum” çocuklarını oldukça realist bir biçimde anlatıyor. Öyle ki giriş sahnesindeki “Bu film gerçek hayatı göstermektedir, içinde iyimserliğe yer yoktur.” uyarısıyla niyetinin sokağı bütün rahatsız edici unsurlarıyla gözler önüne sermek olduğunu anlıyoruz. Ana olaylar Pedro ve Jaibo isimli iki çocuk etrafında geliyor. Cezaevinden yeni çıkan Jaibo, onu şikayet edeni bulup intikam alma peşine düşerken Pedro’yu içine soktuğu durumlarla seyircinin antipatisini kazanıyor. Öte yandan film boyunca annesinden görmediği merhameti Pedro’dan bekliyoruz. O da bu beklentimize kameranın ortasına bir yumurta fırlatarak cevap veriyor. Küçük yaşında hayata bu derece öfkeli olan Pedro’nun istediğiye bir yumurtanın ötesinde güven ve samimi sözler. Ancak arayışı maalesef yalnızca rüyasında son bulabiliyor. Annesinin Pedro’ya sarılışını izlediğimiz rüya sahnesi, sürrealist işleriyle bilinen yönetmenin bu adeta gerçek hayattan koparılıp beyaz perdeye yansıtılmış filmdeki imzası diyebiliriz.

Doğruyu söyleyeni dokuz köyden kovdukları gibi Los Olvidados’un cesur realitesi de Meksika’da aile ilişkilerini karaladığı gerekçesiyle yalnızca üç gün gösterimde kalmasına yol açıyor. Filmi izlerken toplum ve sokak kavramları üzerine kafa yorma gereksinimi duymanın yanında olay akışından beklentilerimi de sorguladım. Benimle benzer hisleri paylaşacağınız düşüncesiyle izlemenizi kesinlikle tavsiye ediyorum.

